

Տարեկան գինը 10 բուրդի, կէս տարվան 6 բուրդ.

Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիվայիսում գրում են միմիայն խմբագրասան մէջ.

Մեր հասցեն, Տիֆլիս, Պետքան ։ Մշակ։

Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.

Տէլէ Փօն № 253.

Ք Ս Ա Ն Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ի

Մ Ա Ն Վ Ե Ց Ե Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ի

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ Ա. Ռ Ծ Բ Ո Ւ Ն Ի

Կիրակի օր, մայիսի 31-ին, 12 ժամին, հայոց Վանքի մայր-եկեղեցում, հանդուցեալ զրոյ
մահամ 50-ամեակի առաջնորդ կատարվելու է և ոգեհանգիստ: Այս մասին յայտա-
րարութեամբ է «ՄՇԱԿ», ԽՄԲԱԴՊԻԹԻՒՆԻ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խոալական պատերազմը երկիր մէջ՝ Ներ-
քիւ ԵՏՍՈՒԹԻՒՆ. Ճշմարութիւն թէ զալու-
նիք, Մատներութիւն. Նամակ Ներքիւ-Ախ-
տայից, Նամակ Խորաբրութիւն. Երբին լո-
րեա, ԱՐՏԱԲԻՆ ԵՏՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին լորե-
կոմիւններ, Պատերազմ, Նամակ Թիւքիւցի.
Նամակ Պատերազմնեց, Արտաբրն լորեր,
ԽՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ. ՀԵՆԱԳԻՐՆԵՐ. ԲՈՒՌՈ. ՅԱՅՏԱՐԱԿԱՆ ՎՐԱ. ԽՈԱԼԱԿՈՒԹԻՒՆ. Գիւ-
դանասեական լրացներ:

ԽՏԱԼԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՐԿՐԻ ՄԷՋ

Մինչեւ ամենքի ուշագրութիւնը գրա-
ւել էր ամերիկա-պատմական պատերազմը,
մինչեւ եանինների կամ Լոյզալի Հայրե-
նակիցների իւրաքանչիւր քայլը, իւրաքան-
չիւր արձակած գնդակը արձանագրվում էր
բոլոր մանրամասնութիւններով՝ համարեա
աննկատի անցաւ, կամ գոնէ շատ սովո-
րական և աննշան բան համարվեց այն
պատերազմը, որ սկզբց Խոալակում և
արագ վերջացաւ, թաղվելով մոռացու-
թեան մէջ: Խոալական պատերազմը պաշ-
տուակած գյուղիւն տներ, խոալական
կառավարութիւններ նրան անուանում էր
«անգարգութիւններ հացի համար»: Բայց
եթէ մենք նկատի առնենք այն պատրա-
սութիւնները, որոնցով կառավարութիւնը

դուրս եկաւ «հաց» կանչողների գէմ՝ կը
տեսնենք որ դա մի կատարեալ պատերազմը
էր: Ամերիկական մի լրագիր Հաղորդում է
շետեալ տեղեկութիւնները: Երկը շար-
թայից ընթացքում պատերազմական դիրքի
մէջ գրվեցան 210,000 զինուորներ, զրօ-
շակների տակ կանչվեցան և զինուորներցան
165,000 պաշեատի զինուորներ, 15,000
նմէնների և երկածուղային ծառայող-
ներ, 26,000 կարարինների և 10,000
ահեծելագորք: Այդ ահագին ոյժերը արա-
գութեամբ հաւաքվեցան, ստացան բոլոր
ամրակառ գէնքերն ու ապմամթերքները և
արագ ուղարկվեցան պատերազմի գաշտի
այն հէտերը, ուր Հարկաւորութիւնը էր
զգացվում: Խոալական ծախսեց այդ բոլոր
պատրաստութիւնների համար մօտ 15
միլիոն բուրլի:

Դա մի ամբողջ պատերազմէ: Նթէ ան-
ցեալ տարի յոները այսպիսի միջցների
կէսն էլ ունենային՝ թիւքաց զօրքերը
էին զարգարի իրանց դրօշակները յաղ-
արագ վերջացաւ, թաղվելով մոռացու-
թեան մէջ: Խոալական պատերազմը պաշ-
տուակած գյուղիւն տներ, խոալական
կառավարութիւնները հարցանային հէնց
պկզը Խոալակի պէս դուրս գալ թշնա-
մուական պատերազմը այժմ ուրիշ կեր-
պարանք կը լիներ ընդունած: Խոալական
այո՛, կարող է պարծենալ իր ոյժով, իր
կարգերով: Նա կարող է յալթել եթէ ոչ

Դա մի ամբողջ պատերազմէ: Նթէ ան-
ցեալ տարի յոները այսպիսի միջցների
կէսն էլ ունենային՝ թիւքաց զօրքերը
էին զարգարի իրանց դրօշակները յաղ-
արագ վերջացաւ, թաղվելով մոռացու-
թեան մէջ: Խոալական պատերազմը պաշ-
տուակած գյուղիւն տներ, խոալական
կառավարութիւնները հարցանային հէնց
պկզը Խոալակի պէս դուրս գալ թշնա-
մուական պատերազմը այժմ ուրիշ կեր-
պարանք կը լիներ ընդունած: Խոալական
այո՛, կարող է պարծենալ իր ոյժով, իր
կարգերով: Նա կարող է յալթել եթէ ոչ

Երբ նրանը վերջացնում էն այն տերենները, որոնք գանգում են ոստիկների վերին մասերում՝ անցնում են ներքերի ճիւղերի աւելի զար-
գացած տերենների վրա: Նրանը ախորժակով լա-
փում են նոյնպէս կանաչ ողկոցները. սակայն
հազիւ է պատահում, որ թթութերները ուտեն
ողկոցի բոլոր պատրակները: Թթութերները ուստաց-
ուում պատահում են բոլոր կերած ողկոցները, տե-
րները և մինչև անգամ ամբողջ վաղի սատիկ-
ները: Այդ սատանների չնորդի բոյսի անուանը ու-
նութէ երեք նոր եռանդով սկսում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում են իրանց ա-
մանք է պատճառում:

Երբ կարող է ն վարու աւելի ողկոցները ընդունում ե

պատճառաբանելով, թէ պետական և պաշտօնի
(պրօֆէսիօնալ) գաղտնապահութիւնը թոյլ չէ
տալիս իրանց վկայութիւն տաք: Եւ այդ հիման
վրա զինուորականները և պաշտօնեանները հրա-
ժարվեցին նպաստել արդարադատութեան գոր-
ծին և ճշմարտութեան յաղթանակին, հրաժար-
վեցին կատարել քաղաքացիական պարտաւորու-
թիւններից ամենավեհը և ամենաառաջինը, կար-
ծելով թէ պետական և պրօֆէսիօնալ գաղտնա-
պահութեան շահերը պէտք է գերադասել ար-
դարադատութեան շահերից: Այդպիսի մի կար-
ծիք, այդպիսի մի համոզումն տարածվելով մի
երկրի մէջ՝ կարող է անհամար չարիք և աղէտ-
ներ արտադրել այդ երկրի համար, որովհետեւ
այն ժամանակ միայն ապահով կարելի է համա-
րել որևէ երկրի քաղաքակրթական գործը՝ երբ
արդարադատութեան գաղափարը համարվի ա-
մենաէականը, առաջինը, և նրա շահերը բոլոր
միւս շահերից գերադաս ճանաչվեն:

Օրինակը, մանաւանդ վատ օրինակը վարակիչ է ազգութեան մեջ և առաջարկութեամբ տարածվում և ընդօրինակվում են: Եւ քրանսիական սպաների վարմունքը, ինչպէս երեսում է իր հետևողներն է գտնուում Ռուսաստանուում: Այդ պատճառով, աւելի քան յարմար ժամանակն էր, որ մի ամսպիսի հեղինակաւոր ատեան, ինչպիսին է օրէնսդիր կառավարիչ սենատը՝ իր վընտական կարծիքն յայտնէր այդպիսի մի կարևոր խնդրի մասին: Առիթն էլ երեան եկաւ:—Սկօրօվ անունով մի օֆիցեր, համաձայն օֆիցերների ընկերութեան վճռի՝ արտաքսվում է զօրագնդից, Կաղէցկի անունով մի փաստաբանի անձունակ ներքու առ օգոստոսի վերաբերյալ:

գանգատի հրման վրա: Սիլիցերը իրան զրպարու-
ված համարելով՝ դատ է բանում Կավեցկու դեմ
Մօսկվայի հաշտարար դատարանում և խնդրում
է հրաւիրել իրքու վկայ իրան դատող օֆիցերնե-
րին: Սակայն վկայ օֆիցերները դրաւոր կերպով
յայտնեցին հաշտարար դատաւորին, թէ պաշտօ-
նի գաղտնապահութիւնը արգելում է իրանց վկ-
այութիւն տալ, և հրաժարվեցին գնալ դատա-
րան: Հաշտարար դատաւորը դիմեց զօրագնդի հրամանատարին, և թէև վերջինս հրամայեց
սպաներին դատարան գնալ՝ բայց միենոյն ժա-
մանակ արգելեց նրանց որևէ ցուցմունք տալ:
Հաշտարար դատաւորը ստիպված եղաւ մերժել
Սկզբովի գանդատը և արդարացնել Կաղեցկուն,
որը գուցէ և մերգաւոր էր: Սկզբով բազգը տուեց
սենատի քրէական վճռացինց աւանդին, որը,
զինուարական մինիստրի հետ բանակցելուց յետոց,
փոխեց դատաւորի վճիռը: Սենատը հրամայեց
նորից քննել դատը և օֆիցերներին յայտնիվեց,
որ նրանք պարտաւոր են երգմամբ ցայց տալ
բոլորը՝ ինչ որ գիտեն:

Կառավարիչ սենատը իր այդ նշանաւոր զինուոր պատճառաբանում է նրանով, որ դատարանի համար, որը կոչված է մերկացնել ճշմարտութիւնը՝ ոչ մի գաղտնիք և ծածուկ բան չը պէտք է դոյցութիւն ունենայ: Արդարադատութեան համար դա մի նոր և կարուկ զէնք է: Մենք կը ցանկանայինք, որ ուսաց սենատի այդ որոշումը մի փոքր խրատ և դաս լինէր լուսաւոր վաճառանի համար:

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„Յ ո ւ ե լ թ ա ս “, Հ ե ն ի լ ի լ Ս ե ն կ ե լ լ ի չ ի, Վ է պ Ն ե ր ս ն ի ժ ա-
ման ա կ ե ց . Ե ւ կ ե ր ն ի ց թ ա ր գ մ ա ն ե ց Ս տ . Լ ի ս ի ց ե ա ն ց .
Հ ր ա ս . Հ ր ա տ ա ր կ ա շ ա ն ա ն ն ի կ ե ր ու թ ե ն ա ն . 736 ե ր , գ ե ն ը

453
կ լ. 50 գ. 197 Վլլը 1898 թ.
Զառամած հեթանոսութեան կազմալուծութիւնը և նորածին քրիստոնէութեան գաղափարական վսեմութիւնը, նզօրների հոգեկան ունայնութիւնը և ձնշվածների ու հալածվածների սրբառառուց մէրը, նահատակների լուսաճանանչ վեհութիւնը և դահիճների ստորաբարչ չնշնութիւնը—այդ բոլորը նկարագրված է Սենկելիչի «Յոներթաս» վէպի մէջ այնպիսի գեղարուեստական ոյժով, այնպիսի հոգեբանական ճշգութեամբ և այնպիսի մաքուր ոգեսրութեամբ, որ ընթերցող կարծէք հրաշքով տեղափոխվում է պատմութեան ամենախորհրդաւոր, ամենավսեմ, ամենահամակրելի շրջանը. տեսնում է յօնի-հոռմէական գաղափարազուրկ դարձած քաղաքակրթութեան յագեցած ներկայացուցիչներին, խօսում է նրանց հետ. շօշափում է նրանց, տեսնում է նրանց կեանքը, մի րօպէ շանում է այդ կեանքի արտաքին փայլից. բայց խսկոյն խորին զգուանկով երես է զարձնում նրանցից, դիմում է գէպի նեղեալները և տառապեալները, որմնք ստորերկրեայ խաւար անցքերում փառաբանում են հանրամարդկային սիրոյ ճշմարիտ Աստծուն, հոգով եղբայրանում է այդ նահատակներին, խաչ է բարձրանում նրանց հետ և արհամարհներով բոլոր տանշանքները՝ աղաղակում է «Christus regnat!»:

տարօրինակ բան, տեղափոխվելով հեռա-
մյածալը՝ ընթերցողը բարովին չէ կորր-
և ներկայից։ Տարօրինակ, ցաւալի բան,
միանգամայն բնական։ Պատմութիւնը չէ
ում, ասում են։ Այս, չէ կրկնվում, եթէ
բութիւն ասելով դուք հասկանում եք
էտ իրողութիւնները իրանց մանրամա-
թիւններով. բայց չէ որ այդ իրողութիւննե-
րքոյ և նրանց խորքում կայ ներքին ի-
, պատճառական կապ. կան օրէնքներ, ո-
արտայայտութիւնները կրկնվում են միօրի-
լանունաւորութեամբ։ Զ՞ որ կապիտալիս-
ն կազմակերպութիւնից ծնված և նրա
աւոր կաթով մնված ժամանակակից եւրօ-
ն քաղաքակրթութիւնը, յանձին իր ամե-
ափիական ներկայացուցիչների՝ նոյնպէս իդէ-
ուրկ է, նոյնպէս անողաւանանք, զուարձա-
կեալութիկ և յուսես, ինչպէս հռոմէական
քակրթութիւնը իր անկման շրջանում։ Այդ

պ պատճառը, որ «Յն երթաս»-ը լինելով
պատմական վէպ՝ մի և նայն ժամանակ և
ետաքրքրութիւն է ներկայացնում եւրօպա-
թերցողի համար: Հետաքրքիր, կրկնակի
քրքիր է և մեզ հայերիս համար այդ նա-
կառների նկարագրութեամբ լի վէպը,
ին ամեծ մարդասապանի», Ներոնի տիրա-
ս, սոտրահողի և ուղղակի խդիռական սը-
սրծութիւնների ծզրիտ պատմութիւնը: Ձէ
յսց ամբողջ պատմութիւնը այդպիսի նա-
կառների մի շարք է յանուն նոյն բրիտ-
ական կրօնի և նոյնպիսի մարդասապանների
ց:

տեսակէտից գծուար է երևակայել մի ու-
իրք, որ աւելի զերադասելի լինէր հայերէ-
տուսադրվելու համար, և պէտք է ի սրտէ
սկալ լինել Հրատարակչական ընկերու-
թիւն, որ տալիս է հայ ընթերցողին բուն բնա-
րած մի թարգմանութիւն, որ ունենալով
գակառութիւններ՝ պէտք է համարվի սա-
հոգածանրավէս բաւարար, եթէ մանաւանդ
ատի ունենանք գործի գծուարութիւնը:
Վիշի ո՞ճը հազուագիւտ է իր զեղարուես-
ն զեղեցկութեամբ: Թարգմանչի համար
սղժուար բանն է պահպանել այդ զեղեց-
ւնը, որ կախված է բառերի դասաւորու-
թիւնը, նախադասութեամ շեշտից, պարքերու-
թիւնի բիթմից և կօրօրիտային, ըգունագեղ
ից: Պ. Խոխիչեանին այդ շատ քիչ է ա-
ռաջ: Թարգմանութիւնը ունի որիշ պակա-
նմներ ևս, ինչպէս, այդ զերանուան տեղ
այս զերանուան գործածութիւնը. ը սրու-
թիւն անտեղի գործածութիւնը. անհասկանու-
ուուածքներ, օրինակ,—«իսկերը ոսկեցօ-
ւեն մասուն և խառաւամ» (Խո. 27). միու-
լիւր ճանաչ-
խօսք է առ
կը լինեն ն
ըէ և հասց
քարայր, իլ
այդ աւագու
ունենալուց
մանաւանդ
միջոցները
զակների
16-ին իր ե
ոստիկանուու-
րի տեղը: Վ
ուապետը
զակներին և
խալի լուրը
կոյն հետա-
3—4 հայեր
սարակութե-
է լինում աւ
Ղարաջ-օրս
ուիմ են

ქრის ფაეული և კამიუთადი (მრ. 21), ფო-
ს ასცლოს՝ «ასტანებებ ისესვიდ ხენა მთავა-
რ ფაეული მაგ և ხერი კამიუთადი ქრის».
ორი წასამართებულებებ, ორწამი, «ქარხ-
ლას კამადხლი, ორ წარმო ჯარატოდ პერის
ხენა თალის დამადასტურებ» (ხრ. 467), ფინა-
სტებლი. «ამას კამადხლი სრ. ყონება კამან
ს უნიკ წასამართებ, ორწამი 18 ხრ.
ს (წარმო ის ხერის) ათავა მხერები კუკ აღ-
ს ხე (დამატები), ფინანსად ასცლოს «ა-
სტურებ». (იყო ს აღსამარს ისიცხებენ ართა აკა-
ნ ცვეტე გაოთად, გაეც ჩენებრენი წევან-
ხენ სტატი, წას აგსამარს ჩენა სტატი.

Հայոց կազմակերպութեան և այն
կազմակերպութեան վրա, որ կայանում է նրա հա-
ւառաջաբանի և բազմաթիւ գեղեցիկ ծա-
թիւնների մէջ։

S. 8.

ՄԱՅԻՍԻ 22-ԻՆ

ՆԵՐԻԲԻՆ-ԱԽՏԱՑԻՑ

Կազմված մ
միջոցով, յս
թիւնը 31
«կոտրած գ
րատութեան
յանուն Թի
Արքութիւնս
կան լրագիւ

շըջանի Աղվերան թիւրք գիւղուուերա մականունով: Նրանը ամ էին կամացուկ, մանր-մունք ուր անելով, որպէս զի միանդաւ աղմաւկ չը բարձրացնեն ժողովատճառով նրանք ազաստան և այն գիւղում: Սակայն անհաւաղակները իրանց՝ ասպատակյացնութեան հասցրին: Անդն, նոր-բայացէտցի ուրեխաղնիկ և մից յետոյ («Մշակ» № 114, 97 կրկին անդամ կուփ բռնվեցին չափաբաների հետն նրանց մի եղանակ միւսը, որը նրանց մթերը անտարկիցց: Դրանից յետոյ, ամենը անցաւ պարսկական պատճանեց թէմուր-Խանի հողը, երկու աւաղակ-եղայրները և մեր կողմերը՝ կրկին շարուն

Առնեատը: Նրանց բնադիլնիշ ամ
անի նահանգապետը խսկոյն կար
եր զնել Դարաշիչագի շրջանի 1
դրաքենդ գիւղերում: Անցնու
իս. աւազակ-եղբայրները դորձ
կօպակների ձայնը նրանց սար
և մի քանի քայլ հեռանալով իր
ապաստանում են Կառնի-Ես
տները մի քարայրում: Մի քանի
առոյ, այդտեղ նրանց պատահու
ծ թուրք, որին զաշաղները
ուրիշում են, որ իրանց համար
այլ մթերքներ բերէ: Թիւրք

նըլք նրանց՝ խոստահում է թերեւում, թէ նշանակված ժամին ո՞ր անք, որպէս զի նրանց պաշարը : Աւազակները ցոյց են տափակացները: Հոմիւը, մտածելավուելքայրների հետ յարաբերությարու է և իրան վնաս հասոր կառավարութեան ձեռք առան յայտնի էին, գոփսանակ առատուէրները կատարելու: մասօր ուղարկում է և իմաց տաւան, յայտնելով աւազակ-եղբայրը ող միջոցին Նոր-Բայաղէտի դանդում էր Գարաչիշագում՝ սնելու համար: Լսելով այդ ու Արգաբնոդ գիւղի կօզակները ում են, նրանց հետ գնում են այդ գիւղից, որոնց թւում և ն գալաքա Ղազարը, որը ծագակներին և տեղի գիրքին: Անցն գիւղի միւս կողմը՝ կօզակնէտի Կառնի-Եարըղի ստորոտն տուած տեղը: Օրը երեկոյել աւազակաբումը՝ կօզակների գալաքա Ղազարի բերանով սպակներին դուրս գալ քարայրի վիճել: Սակայն քեօու Մամետը ոը—հայնոյելով պատասխանում փաթալիօն դա զազախ գեաթա կուարամ («թէկուց երկու զալակ բերէք, բոլորին էլ կը կսատրեւ ստուաղի կոււը, տեղում է եր նշակների տարափի: Սակայն նիստուշաները վերջանում են և

աւած տիրող մժովթիւնից՝ զո
նէ փախչելով ազառվելու: Այդ
տեղում է կօպակների գնդակն
աւազակապետի փոքր եղբա
գնդակների տակ ընկնում սպ
ինը՝ աւազակապետը վիրաւորվ
եւ ապա բանվում: Մայիսի 17
իշխան Զերքեզօվ ձիու վրա զբ
բերեց Ներքին-Ախտա, նա գ
կալի վերքերի տակ, զարձեալ յ
շն իսկ վստահ: Երան սկզբ
-Ախտայի բանտարք, որտեղ մօտ
բանտարկված է նաև նրա ո
յու օրից յետոյ աւազակապե
ն՝ նահանգապետին ներկայաց
ելու համար: Աւազակ-եղբայրն
ինջ լինելու համար այժմ տց
ուայիս: Գ. Սինանեան

Ա.ՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
Վերին-Աղդան, մայիսի ճ-ի
ան գիւղի քաղցածների հա-
սնամողովը հրապարակով, «Սշա-
նութեմ է իր խորին չորհակա-
ր. 30 կ. նուիրողներին, որ
անին սիւն» տուին իրանց ն
ք, յարգելով ժողովրդի խնդ
իսի ուարավայի անդամ իշլ
ւ, որի մասին գրված էր և տե-
երութ: Մասնամողովը այդ գում

ստացաւ պ. Ս. Յարութիւնեանցի ձեռքով մայ-
կի 8-ին, և աղքատ ու բաղցած տները ցուցա-
կազբելուց յետոյ, ամսի 10-ին բաժանեց փողը
90 տան վրա՝ 646 հոգու համար, որոնցից 10
տան հարևան քարիվանսարեցիներ են, 64 հոգով:
Մասնաժողովը որոշել էր այդ գումարով ցորեն
և այլուր գնել և բաժանել 90 տան վրա. բայց
Ժողովուրդը միաբերան ինդրեց բաժանել փողը,
որով իրանք աւելի շուտ կը ճամբեն և կը գնեն
հաց: Մասնաժողովը յարգեց Ժողովրդի խնդիրը
և բաժանեց փողը: 311 ր. 30 կօպէկից գուրք
գալով սերմացու 30 պուլ կորեկի գինը 21 ր.,
որը բաժանվում է անխափի բոլոր վարսոներին՝
մնացած 290 ր. 30 կ. բաժանվեց 90 տան,
646 հոգու վրա, որով իրաքանչիւրը ստացաւ
մօտ 45 կօպէկ: Եւ եթէ օրեկան մէկը ուտի մի-
ջն թւով 2 Փ., այսինքն 7 կօպէկ, այդ փողով
կապրի $6\frac{1}{2}$ օր: Իսկ մինչև հունձը 3 ամիս կայ:

Ում որտին մօտ է քաղցածներին օգնելը՝ թող
բարեհածի մասնաժողովի հասցէով ուղարկել եր
նուելը: Այս գիւղի ժողովուրդը, որ երբէք այս-
պիսի տարի չէ տեսել, ասվոր չէ հաց մուրալու
եռու և կուէ, ուստի համերան մնացաւ, որ

սրբ և լից. բայց զարդը այսքան մեծացաւ, որ
չէին կարող «տակից ոգուրս զալ» և դիմեցին
հրապարակական օգնութեան: Եւ որպէս զի նը-
ման դիպուածներում էլի ծանր բեռը չը դառ-
նան ուրիշների վրա՝ որոշեցին այս կալացին
ով որքան փող և սերմ է ստացել, այդ հաշտին
ցորեն վճարէ, որով հիմք զրկի ամբարէ,
յանուն նեկողեցական ուսումնարանի: Փող շրս-
տացոյները ևս, թւով մօտ 50, որպախութեամբ
մասնակից եղան այս խորհրդին: Կան տներ,
որոնք չեն կարող վերադարձնել փողը կամ ցո-
րեն. այդպիսիները միշտ օգնութիւն են ստա-
նում բարի մարդկանցից:

Հարկաւոր ենք համարում աւելացնել, որ փող
և սերմ ստացողների ցուցակը գտնվում է մաս-
նաժողովին մօտ: Խնդրում ենք տեղական միւս

Արագիրներին արտատպել այս նամակը:

Նախագահ մամնաժողովի՝ Մետրոպ քահ.
Եղիկեանց: Անդ ամ և ե՞ Գրիգոր Գովլաթ-
ուշիանց, Գրիգոր Ստեփանեանց, Խաչա-
տուր Բեգլինեանց, Յարութիւն Մարտիրո-
սեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵԱ

Կովկասեան կառավարչապետ իշխան Գոլիցին արդէն ճանապարհ է ընկել Պետերբուրգից Թիֆլիս:

Մայիսի 23-ին, Թիֆլիսի դատաստանական
պալատի բաժինը բագւում քննեց Մահմէղ-Ռիզա-
բէկ Բակիխանովի գործը։ Խնչպէս յայտնի է՝
Բակիխանով մեղադրվում է փաստաբան Ստա-
րուելսկու սպանութեան համար։ Բագուի նա-
հանգական դատարանը մեղադրեց Բակիխանո-
վին և դատապարտեց տաճանակիր աշխատան-
քի, իսկ զատաստանական պալատը, ոչչացնե-
լով նահանգգական դատարանի վճիռը՝ արդա-
րացրեց մեղադրվածին։ Պրօկուրորը բողոքեց, և
սենատը փոխելով այդ վճիռը՝ կարգադրեց նո-
րից քննել գործը։ Դատաստանական պալատը,
մայիսի 23-ին, նորից քննելով գործը՝ մեղադրեց
Բակիխանովին, վերահստանելով նահանգգական
դատարանի վճիռը։ Բակիխանովին պաշտպա-
նում էին յայտնի փաստաբաններ Պլեվակօ և
Միքոնօվ։

Թիֆլիսի քաղաքյին գուման իր վերջին նիստում, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, մայիսի 26-ին, ընդունեց փոխադարձ ապահովութեան ընկերութեան առաջարկը՝ $20^{\circ}/\circ$ -ով իջեցնել հրդեհից ապահովութեան համար նշանակած տարեկան տուրքը։ Դումայի նոյն նիստում ընտրվեց մի յանձնաժողով, որ պէտք է ուսումնամիտք քաղաքյին ինքնավարութեան մէջ ձաւադրուերի վիճակն ու նրանց ուժիկների քանակութեան հարցը և ներկայացնէ իր կարծիքը դումային, որպէս զի սա կարողանայ բարեփոխութիւնն առցնել ծառայողների վարձատրութեան սիստեմի մէջ։

Մենք ստացանք, 1) Ղաղախի գաւառի Վե-
րին-Աղդամն գիւղի կարօն բնակիչների օգտին՝
Գրօննից, 3. Յովհաննիսեանցի միջոցով հան-
դանակած 21 ըռտիլի 50 կտպ. 2) Վերին-Ալսատայ
գիւղի կարօտեանների օգտին՝ անյացտից 10
ըռտիլի: Խնդրում ենք այդ երկու գիւղերի հա-
սարակութեան՝ կարգադրել այդ փողը խմբա-
դրատանից ստանալու մասին:

Մենք ստացանք Մօսկվայի հայոց եկեղեցիների խորհրդադիմակալաւած՝ 1897 թվի հաշիւը, տպագրած ռուսերէն լեզով։ Հաշուից երեսում է, որ Մօսկվայի եկեղեցիների այդ տպագրած համուտը համարում է 18,277 ր. 84 կ., որից 3,342 ր. 8 կոպէկ մնացել է զուտ արդինք։ Ինչ վերաբերում է բոլոր կայքերի արժողութեան և ելեմուտքին՝ նա համարում է 407,435 ր. 29 կոպէկի։ Խորհրդի նախագահան է եղել Լ. Սարգսեանց, անդամներ Գ. Առաջանշան, Ս. Վարդակարեան, Է. Պոպօվ և Ն. Տէրեան։

Մեր դումայի վերջին նիստում ընտրվեց մի
յատուկ յանձնաժողով, հետեւալ նպատակով:
Կուր գետավ, ինչպէս յայտնի է՝ բերվում է
թիֆլիս մեծ քանակութեամբ զերան և փայտե-
ղին, որոնց համար քաղաքը վերցնում է յա-
տուկ տուրք: Այդ արտօնութիւնը տրված է քա-
ղաքին տղիդ 50 տարի սրանից առաջ, 1848
թւին: Քաղաքը իր կողմէց փայտեղին բերողնե-
րի համար արել է մի քանի ծախքեր, յարմա-
րեցրել է ափերը, նշանակել է փայտ դուրս
բերելու համար տեղեր: Սակայն վերջին տար-
իայ ընթացքում մի վիճելի հարց է ծագել, թէ
արդեօք պարտաւոր է փայտեղին բերում քա-
ղաքին հարկ տալ և այն դէսքում, երբ նաև
կանոյ է առնում մասնաւոր մարդու հողի մօտ,
ինչպէս, օրինակ, Սակարօվի գետափը: Կովկա-
սեան վարչական շրջանում այն կարծիքն է տի-
րապետում, որ ափի մօտ կանգնող փայտեղինի
տուրքը պատկանում է քաղաքին: Սակայն որո-
շակի գեռ պարզված չէ ինդիրը և դումայի
կողմից ընտրված յանձնաժողովը պէտք է ու-
սումնասիրէ այդ խնդիրը:

Հանգուցեալ Խաչատրուք Աբովեանցի հոգե-
հանգստին, որ կատարվելու է կիրակի օր, մայ-
իսի 31-ին, Վանքի մայր եկեղեցում՝ պէտք է
երգեն Ներսիսեան դպրոցի երգեցիկ խումբը և
Կայսերական թատրոնների արտիստ երգիչ Բ.
Ամիրջաննեան:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Մայիսի 26-ին,
դիշերվայ ժամը 3-ին, «Դմակէրիալ» հիւրանոցում
մի տիտուր դէսք պատահեց: Խշան Վ. Գու-
րիէլիի և Խշան Մելիկօվի մէջ տեղի է ունենում
վիճաբանութիւն: Վիճաբանութիւնը սաստկա-
նալով՝ Խշան Մելիկօվը ատրճանակով վիրաւո-
րում է Գուրիէլիի ծնոտը, բայց անվտանգ կեր-
պով. իսկ այդ վերջինի հաւատարիմ ծառան ան-
միջապէս սպանում է Խշան Մելիկօվին: Առա-
ւուեան սպանվածի դիակը տեղափոխեցին հի-
ւանդանոց»:

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ զրում են. «Երէկ, մայիսի
սի 24-ին, Բարեգործական ընկերութեան այս-
տեղի վարչութեան նախաձեռնութեամբ, հոգե-
աննդիստ կատարվեց Խաչատուր Աբովեանի և
Դաֆիիի յիշատակին, առաջինի մահվան 50-ա-
մետկի, իսկ երկրորդի մահվան 10-ամետակի ա-
ռիթով։ Աբովեանի կեանքի, զրական գործու-
նէութեան և նշանակութեան մասին մի գեղե-
ցիկ ճառ կարդաց պ. Մատօյեան, իսկ Ռաֆֆիի
մասին կարդաց պ. Տէր-Գրիգորեան, որ նոյնպէս
կարելի է աջող համարել»:

ԽԱՆՈՒԹԻՅԱՆ գիւղից մեզ զբում են. «Ցորե-
սի զինը մի քանի վաշխառուների չորհիւ բար-
ձրացաւ, պուղը մինչև 1 ր. 30 կօպէկ. բարե-
ախտաբար ներկայ տարվայ ցորենը և ուրիշ
երկերն առատ հաճան են խոստանում. յոյս կայ,
որ դատարկված շտեմարաններն դարձեալ կը
ցվին հացով»:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Սանտ-Եագօի մօտ տեղի ունեցող գէպքերը
չպէս երևում է՝ ծովային մի մեծ պատերազմի
պիտապատրաստութիւններ են: Ակզբում ծովա-
լու Շլէյ, կամենալով իմանալ, թէ արդեօք ծո-
պետ Սերվերա գտնվում է Սանտ-Եագօի նա-
հանսկատում թէ ուղևրվել է գէպի Հաւաննա-
մեց հետեւել խորամանկութեան: Նա հրամայ-
իր նաւերին հեռանալ Սանտ-Եագօի ջրերից
նց որ ամերիկական նաւերը անհետացան-
մանտ-Եագօի ծովածոցից մէկը միւսի յետելի-
ւուս նկան սպանիական նաւերը և ուղղվեցան-
պի Հաւաննայի կողմը: Շլէյ հրամայեց իր նա-
րին յատ դառնալ, և քիչ ժամանակից յետու-
կու թշնամի նաւատորմները կանգնած էին
մեանց առաջ: Շլէյ այդ մասին իսկոյն հեռա-
եց Վաշինգտոն, այդ հեռագրի մէջ ասված էր
որամէք իր ձեռքումն են և երբէք չեն վերա-
տուայց: Ծովային մինխստը Լօնդ իսկոյն պա-
սիանեց հեռագրով. «Մի թողնէք նրան-
ւոս պրծնել, ոչնչացրէք նրանց կամ գերբ-
րցընէք»: Այդ հրամանը կարելի չեղաւ ի կա-
պը ածել, որովհետեւ սաստիկ փոթորիկ էր, և
էյ կամայ-ակամայ հարկադրված եղաւ զնա-
պի բացերը: Ամերիկացինները հաւատացնուա-
, որ Սանտ-Եագօի մօտ մինչեւ այժմ տեղի ու-
ցած ընդհարումները հետախուզութեան հա-
յր էին կատարվում՝ սպանիացինների դիրքերը
ուումնասիրելու համար: Սպանիացինները ծաղ-
ւմ են ամերիկացինների այդ խօսքերը:
Նախագահ Մակ-Կինլէյ, ինչպէս երևում է
ուել է գործել զգուշութեամբ: Նա ասել է
ու ականջ չեմ զնում լրագիրների և քաղաքա-
ն գործիչների գանգատներին: Ես զեկալար-
ում եմ մեր լուսագոյն զինուորական և ծովային
լինակաւոր անձանց հայեցքներով և չեմ հա-
ճայնվի, որ մեր գեռ ոչբոլորպին պատրաստ
ու նոր զինուորները վտանգի ենթարկվեն-
ու չեմ հասել այն բագէն, երբ մենք արշաւանկ
սկսենք ուեաի Հաւաննա»:

Պատերազմը պիտի երկարանայ: Այդ գիտեն կու կուտղ կողմերը. զիտեն նաև, որ պատեմը կարող է բարդութիւններ առաջացնել իսկ Եւրօպայում: Ամերիկական սենատի ուղամներից մէկը, Ուոլկոտ, ասաց. «Կարելի է առարելապէս յոյս դնել, որ պատերազմը առաջ կը բերէ չափազանց լուրջ բարդութիւններ և աւական է մի կայծ՝ որ Եւրօպայում հրդեալի. իսկ այդ կայծը կարող է ամեն ռօպէ չչել Միացեալ Նահանգների և Սպանիայի միանց խփող սրերի բերանից»: Սպանիական մոռւմ էլ խոստովանում է, որ Եւրոպայում արաւոր են բարդութիւններ, ուստի խորհուրդ տալիս, որ Գիբրալտարի նեղուցի ափերը աւելացնեն և զօրքերի միւր բազմապատկիլիք: Այդ գուշակութիւնները, որ անում են թէ Երիկացում և թէ Սպանիայում՝ երեկի միանման անհիմն չեն: Եւրօպայում այնքան շատ հաւաքված դիւրավառ նիւթեր, որ հրդեհը բոլ է բանկվել ամեն ռօպէ, նոյն իսկ մի չնչին իմիւց: Առ այժմ բաւական է յիշել՝ որ սպասցիները սաստիկ գրգռված են Անգլիայի դէմ և դէն զօրքեր են ուղարկում դէպի Գիբրալտար: Նիւթիայում անպատճեցին Վիկտօրիա թագուարը: Այսպիսի կայծեր կարող են շատ պարագաներ պայմուցիկ նիւթերով լի Եւրօպական

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՑԻՑ

Յիպատոսի մէջ հրատարակվող «La Réforme» պրի մէջ թիւրքանայոց մասին յօդուած մը մտնեցաւ։ Նկարագրելով վերջին տարինեմ տեղի ունեցած դէպքերը՝ յօդուածագիրը, ինչի այլոց, խօսում է թիւրքանայիրի տնտեսութեան և առաջնահարութեան մասին։

զառ և արդիւնաբերական ոյժի մասին և հե-
ալ կարծիքներն է յայտնում:

Սամանեան պետութեան երկրներուն մէջ
երը շատ մեծ կարևորութիւն ուստացել էն:

Եթեն ի ընէ աշխատասէր, գործունեաւ, առ-

ն և ճարպիկ լինելով՝ հարստանաբեալ ժողովներու ամեն յարմարութիւններն ու պատթիւններն ալ ունեն, հետեաբար թէ հաստ և թէ պետութեան մէջ իշխանութիւն մը ըմբնլու վիճակին հասեր էին, և այս պատճառ թուրքերու և հայերու միջն հակառակունն այս աստիճան երկիւզալի դարձած էր, այս վերջիններուն ձեռք բերած յաջողունն իրենց շատ սուլլի նստաւ, վասն զի առն գիտցած բանն է, որ սուլթանը բացարձակէս հակառակ է այն բանին՝ որ երթալող առկ մը անկախութեան երևոյթ կը ստանայ: Խնչ որ սուլթանին կամքն էր՝ կատարուեցաւ

Հիմայ միայն մէկ բան կը մնայ ընել,

այն է, ամեն ձիգ ի գործ դնել և թոյլ չի տոր հայերը վերականգնին: Բայց հայերն, առ սարակի, երկար ատեն հաղածանք կրու աղգեցնման, սա նշանաւոր յատկութիւնն ունին, ամենէն ձախող պարագաներու առջև կը նարձին և իրենց ձեռքին տակ գտնուած բանով մը ալ կարող են վերականգնել. եթէ Երենային հայերը դոնէ աղաս կերպով աշխատ մէկ քանի տարիէն կարող կը լինէին իրեն ցմար չէր-չնորհը և բարգաւաճ վիճակ մը ձերերէլ: Այս մասին նպաստամատոց յանձնաւ զովսերու կողմանէ յառաջ բերուած արդիւ շատ քաջալերական է: Այդ յանձնաւ ծովով լինկած արենաստները կենդանացնելով, կամ բերն ստեղծելով, երկրագործական գործիքները լուծքեր մասակարարելով, սերմնցու բաշխեց վարուցան ընել տալով, ուր որ հայերու գտուին՝ իսկոյն բարերար արդիւնքներն զգ կերպով յերեան եկան: Կառավարութիւնը գիտնալով այս հիմայ ամեն հնարք կը գործարակէս զի հայերն աշխատութենէ զրկէ, և, ապարագայի մէջ, ապրելու միջոցներէ հեռու պ

զամոնք, և իր այս սրոշումն ի գլուխ հանեա
համար, գրեթէ ամեն օր նորանոր ճամբաներ
դտնէ՝ սկսած նախաճիրն աւարտելու, անօթ
թեան և թշուառութեան մատնելով նրանց:
«Կ. Պօլսի մէջ արդէն հայերուն լաւ ջարդ
տուին և օձիքնին անոնամէ՛ ասատեղին.

Կայն Պօլսի բոլոր ընակիչներն հիմայ կ'ողը
անոնց կորուստը, վասն զի քաղաքին բեռն
կիրները գրեթէ մեծ մասամբ հայեր էին,
Պօլսի մէջ բեռնակիրները մեծ կարենորութէ
ունին: Հիմայ մարդ շուարած կը մնայ մայր
քաղաքին մէջ, թէ ուսկի՞ց կրնայ բեռնակիր
ճարել, մանաւանդ երբ կը տեսնէ, թէ Պօ
փոլոցներուն մեծագոյն մասէն կառք չէ կա
անցնել: Եթէ վերջին կոտորածէն աղասու
մէկ քանի բեռնակիրներ կային՝ անոնք ալ
բենց ընտանիքներն առնելով փախան գնացի
«Խաս-գիւղի (Պօլսի արուարձաններէն մ

մէջ սպանողներն ու աւարողներն ամբողջ ե
սուն և վեց ժամ աղատ ասպարէզ գտան իր
գաղանային վայրագութիւններն ի գործ դնե
համար: Այդ արուարձանին մէջ տակալին այ
փողոցներ կան՝ որոնց տուններն երեսի վրա լ
զուած պարապ կը մնան, խորոտակուած դռներո
կոտրտած պատուհաններով: Այդ տուններու բն
կիշներն սպանուած կամ վախուսա տուած
Սննդնյմէ շատերն, ոմանք իրենց ընտանիքնե
և ոմանք առանց ընտանիքի, երկրին ներս
վտարուած են: Սննազօլիի երկաթուղիներու զ
ծաւորներն օր մը յանկարծ, իրենց աշխատ
թեան մէջ ձերբակալուելով ուղղակի և անմիջ
կան կերպով իրենց ծննդավագրերը քշուեց
Այս խեղճերուն կիներն ու զաւակները Պօ
մէջ անոր և անօգնական մնալով հիմայ ա
մութենէ մեռնելու վիճակին հասած են. բ
որո՞ւ փոյժ, կառավարութեան ուղածն ալ այդ
«Այս պահուս հայոց ադգը կատարելաս
սութանին ափին մէջն է: Սնոր ապագա
անոր գոյութիւնը կառավարութեան բարի կ
մեցողական կախում ունի: Աչա այս է ա

ազգին ներկայ կացութեան թշուառութիւն
Քիչ մը ազատութիւն, կեանքի և սահցուած
ապահովութիւն՝ բաւական էին հայերուն՝
բականգնելու համար։ Վերջապէս միակ դր
ման այս ողորմելի կացութեան, յորում կը հ
այս տարաբախտ ազգը՝ բարենորոգումներն ո
ւայց սակայն՝ ով որ «բարենորոգում» անու
իւտայ, ով ասկառապատահ «անհասկելն» է ու կա

Գիրու

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

կոստրեց, որով ունաք ունաք գարդերի պէրիօդը
քրդերի ձեռքով սկսվեց՝ մինչև այսօր Անդլիան դեռ
խաբում է այդ թշուառ ժողովրդին, խոստանալուց
շարունակ շատ բան և չանելով ոչինչ։ Ահա այս կ-
պատմութեան տուած վճիռը Անդլիայի մասին
գոնէ ասորի ժողովրդի վերաբերմամբ հետեւած շա-
փինն մէջ։ Եւ այսօր Անդլիայի «մարդատէր» դիպ-
լոմատները տակն ու վրա են եղած այն պատ-
ճառով, որ այդ խեղճ ժողովուրդը յաւսահատ-
ված Մեծ Բրիտանիայի գուր խոստամեներից՝ գը-
նաց մտաւ ուսուաց կառավարութեան թերի ներքեւ։
Հայակեր Շարաֆ բէկի հրամանով և ներկայ-
ութեան՝ Մէզրիկցի քրդերը Մալքալա մեծ դիւ-
դը, որ Բաշկալայից հազիւ թէ կէս ժամ հեռա-
ւորութեամբ մի ընդարձակ հայոց գ իւզ Է՝ բա-
լրութին կողոպուել են և իրանց բանդած օջազ-
ները վերադարձող թշուառ Աղքակեցոց վերջին
յոցն էլ մեռցրել։ Ել ինչ յուսով հայրենիք վե-
րադառնայ գաղթական հայր։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈՒՐԵ

— Պալցիստում շարունակվում են հականքական անկարգութիւնները։ Կավվարինում գիւղացիները յարձակվեցին չքանակի առների վրա ժանդարմները հարկադրված էին հրազենք գրրծ ածել։ Սպասում են նոր անկարգութիւնների լոյդ պատճառով զօրքեր են ուղարկում խռովութիւնների աեղերը։

— Ի առաջարկություն օպակո ասլաղարդութիւնները
պատճառ դարձան իտալական կառավարութեանն
և Վատիկանի մէջ եղած յարաբերութիւնները
լրավելուն: Միլանի արքավիսկոպոսը, կարդինալ
Ֆէրրարի, հրատարակեց այն նամակը, որ իրան
գրել է Առողջութեան XIII պապը: Անա ինչ է գրել կա-
թովիկ եկեղեցու ոլովկութ. «Անա այն վատ սեր-
մնացանութեան հետևանքքը, որ անպատիծ առա-
րածիում է Իտալիայում և որ առաջացնում է
հասկացողութիւնների և բարքերի ապականու-
թիւն ի վեստ կրօնի: Մենք տեսնում ենք, որ
փոխանակ հանդաստացնելու՝ մի քանի անձննե
կամկած են տարածում այն ազնիւ քաղաքացի-
ների դէմ, որոնք որպէս թէ մեղաւոր են ան-
կարգութիւններ գործելու մէջ, և դա այն պատ-
ճառով, որ այդ մարդիկ նույրված են եկեղե-
ցուն և սուրբ աթոռունն: Պապի համակից ամ-
բողջապէս գանդատ է կառավարչական այն
կարգերի դէմ, որոնք խելի են կաթօղիկ հոգևո-
րականների իրաւունքները: Նա սարսափու-
հարցնում է. «Ո՞ւր կը հասցնէ այդ կոփէլ եպիս-
կոպոսի իշխանութեան դէմ մի այնպիսի ժամա-
նակ, երբ այդ իշխանութիւնը առանց այն էր
իսականացած է»: Կառավարութիւնը պատասխա-
նեց կղերականութեան՝ մի շարք խիստ միջոցնե-
րով. խալոյն ձերբակալվեց այն լուագրի խմբագիրը,
ուր տպված էր պապի նամակը. Կանոնինալ
Ֆէրրարի կը հեռացնի Միլանից:

—«Polit. Cor. Արագիրը հաղորդում է, որ այս
օրերս, եթք Կ. Պալատմ տեղի ունեցան մի քանի
հայերի կալանաւորութիւններ՝ հայոց պատրիարք
Օբրմանեան գնաց պալատը և տեսնվելով սուլ-
թանի առաջին քարտուղար Թահամին-բէյի հետ՝
հաւաստիացրեց նրան, որ հայոց ազգը միշտ
խաղաղ պէտք է մնայ, իր վիճակի թեթևացումն
սպասելով սուլթանի զթարսութիւնից։ Այդ ա-
ռիթով սուլթանը կրկնեց իր նախկին խստառմ-
ները։

ԻԱՆՆ ՀՈՒՐԵԱ

քրց, այսպէս որ քաղաքի բուլվարներից մէկը
նրա անտառով կոչվում է «Փրանտուա Զօլա»:
Բայց կարենը այդ չէ. Զօլա գրում է. «Եթէ
դա ճշմարտութիւն էլ լինէր, եթէ իմ հայրը իս-
կապէս զործած լինէր այն յանցանքը, որի հա-
մար նրան մնղագրում են, մի բան, որը ես
յիստում եմ իմ բոլոր ոյժերով, —միթէ այդ բամ-

բասովները չեն տեսնում, որ իրանք էլ գործում են աւելի զգութելի յանցանք: Կեղառոտել մի մարդու յիշատակը, որ փառաբանվել է իր աշխատովթիւններով և խելքով, և անել այց մի-միայն նրա համար, որ քաղաքական կրքեր յա-գեցնվեն, հասցնելով հարուած նրա որդուն... Ես չը գիտեմ մի բան, որ աւելի ստոր լի-նէր դրանից, չը գիտեմ մի բան, որ աւելի սարսափելի լոյս գցէր ժամանակի և ժողովրդի վրա: Մենք հասանք այս դրութեան, որ վրո-վեցոցիչ գործողութիւնները մեր մէջ զգուանքի ոչ մի նշով չեն յարուցանում: Մեր մեծ Ֆրան-սիան հասաւ այս խայտառակողթեան այն պատ-ճառով, որ ժողովուրդը կերակրվում է բամբա-սանքներով և ստութեամբ: Մեր հոգին այնքան ան-սահման թունաւորված է, ամքան ամօթալի կեր-պով ճնշված է վախից, որ մինչև անգամ ազնիւ-մարդիկ սիրո չեն անում զայրոյթի աղաղակներ արձակել: Մենք կարող ենք չուտ մեռնել այս ամօթալի հիւանդառութիւնից՝ եթէ նրանք, որոնք կառավարում են մեզ՝ չը խցան մեզ և չը վե-րադարձնեն ժողովրդին ճշմարտութիւնն ու ար-դառնութիւնը, որոնք անուան հանուան են:

